

Ортіна Ганна Володимирівна
доктор наук з державного управління, доцент
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного
(м. Мелітополь)

РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ НА ОСНОВІ ЦИКЛІЧНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

Актуальність дослідження. З давніх часів Аристотель і Полібій вивели «закономірність повторюваності» за аналогією з природними циклами сезонних змін року, тобто схилилися до ідеї руху суспільства по замкнутому колу, з постійним поверненням назад. Протягом тривалого часу вчені-економісти висловлювали різні точки зору з приводу природи розвитку циклічних коливань в економіці.

Мета дослідження – процес розвитку економіки на основі циклічності.
Результати наукової розвідки. В основі сучасної економічної теорії лежить теорія циклічної динаміки. В умовах глобальної економічної кризи нову теорію циклічної динаміки та соціально-економічного розвитку необхідно формувати спираючись на переосмислену спадщину. Перш за все,

це відноситься до теорії довгострокового техніко-економічного розвитку, яку було розроблено економістами на основі вивчення структурних змін в економіці розвинених країн та України. Основу циклічності економічного розвитку становлять цикли життя економічних систем, а сам процес соціально-економічного розвитку від первіснообщинного ладу до наших днів представляє собою постійний рух від одного стійкого стану соціально-економічної системи до іншого. Протягом двох століть циклічні коливання економіки досліджуються вченими: економістами, політологами, соціологами. Періодичне виникнення в еволюційній динаміці економічних систем, фаз криз і депресій змушує сучасних теоретиків і практиків досліджувати протиріччя, що зумовлюють появу, причини розвитку та способи подолання кризових явищ.

У 1860-х рр. К. Маркс розробив теорію циклічних криз, де досліджував циклічні коливання за короткий період часу, що отримали назву періодичних циклів чи криз надвиробництва. Циклічність економіки ними розглядається на різних рівнях абстракції, в логічному та історичному плані в його головній праці «Капітал» (1857 р.). Він писав: «Продуктивність змінюється і змінює умови виробництва. Умови, зі свого боку, змінюють продуктивність, а отримані внаслідок цього розбіжності проявляються в поверхневих коливаннях, які вирівнюються протягом короткого терміну, в поступовому нагромадженні відхилень, які або ведуть до кризи, до повернення до колишніх відносин, або ж лише поступово прокладають собі дорогу і домагаються для себе визнання в якості зміни умов виробництва».

Велике значення у визначенні природи і сутності «циклічності» внесли К. Макконнел і С. Брю, представляючи її як процес взаємодії протилежних за своєю спрямованістю тенденцій, дій, сил (інтеграції та диференціацій, конкуренції і співпраці, організації та самоорганізації) на підставі закону зміни чергувань та принципу домінування рецесії або періодичні коливання ділової активності в суспільстві.

Більш поглиблене вивчення теоретичних особливостей циклічності та / або економічного циклу дає змогу стверджувати, що це нерегулярні і непередбачувані коливання економічної активності національної економіки та світового господарства, які проявляються в зміні фаз підйому і спаду і що включають в себе дві екстремальні точки циклу: точку піка (peak), що свідчить про максимум ділової активності, і точку дна (trough), що є ознакою мінімуму ділової активності. Традиційний підхід до вивчення циклічності економіки представляє вчений економіст Т. Тевес, який вважає, що цикл, поєднуючи в собі товарний і грошовий ринок, дозволяє регулювати динаміку національного доходу (НД) через грошовий ринок. Н. Калдор пояснює економічну динаміку ендогенними (внутрішніми) факторами. З появою теорії Дж. М. Кейнса виникла принципово нова концепція, що пояснює причини циклічних коливань економіки. Економіст розробив теорію регульованого капіталізму, яка знайшла відображення в його праці "Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей" (1936 р.). У цій роботі він вступає в суперечку з класиками з приводу ринкового саморегулювання економіки, заперечуючи його ефективність для економіки в цілому, і наводить вагомі доводи проти автоматичного досягнення рівноваги на ринку. Протягом тривалого періоду кейнсіанська теорія регульованого капіталізму була сумнівною у світі.

Закон кризового розвитку економіки і постійних циклічних коливань економіки досліджував К. Жюглар. Вважаючи, що епохи пожвавлення, процвітання і високих цін завжди закінчуються кризами, а за кризами йдуть кілька років пригніченого стану економіки і низьких цін, війни, посухи, зловживання кредитом, надмірний випуск банкнот — всі ці обставини не може викликати промислова криза, якщо загальний стан економіки не сприяє цьому. Початок «великого» циклічного підйому вчений пов'язував з масовим впровадженням у виробництво нових технологій, із залученням нових країн у світове господарство, із змінами обсягів видобутку золота, а впровадження технічних нововведень йде паралельно з розширенням інвестиційного процесу, який у свою чергу стимулює виробництво і попит, сприяє

зростанню цін. У цей період безробіття зменшується, заробітна плата та продуктивність праці зростають. Ці процеси стосуються всіх сфер економіки, змінюють стиль життя людей. У початковий період додаткові імпульси економічному зростанню можуть дати локальні війни, по мірі розвитку циклічного підйому війни стають все більш руйнівними. Багато великих соціальних потрясінь припадають на кінець "великого" підйому, а також на нижню точку циклу. Свідченням того, що економіка наближається до верхньої точки великого циклу, є початок на тлі достатку браку окремих товарів, зрушення в структурі розподілу доходів, зростання витрат виробництва, уповільнення зростання прибутків та ін. Виникає ситуація, відома тепер як стагфляція.

Висновки. Отже, циклічність заснована на трансформації функціональних форм, що представляє собою перехід однієї фази в іншу, чергування яких відбувається під дією іманентних сил і механізмів. У процесі розвитку вона стає аналогом понять бізнес циклу, ділового циклу, циклу економічної кон'юнктури, що визначають як наступні один за іншим підйоми і спади рівня економічної активності протягом економічного лага.

Використані джерела та література:

1. Аткинсон Э. Лекции по экономической теории государственного сектора / Э. Аткинсон, Дж. Стиглиц ; пер. с англ. Л. И. Западинской. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 832 с.
2. Волков О. Г. Філософія : навч.посіб.-практикум / Волков О. Г., Землянський А. М., Олексенко Р. І. МДПУ імені Богдана Хмельницького. – Мелітополь, 2017.
3. Застрожнікова І.В. Историчні аспекти державного регулювання сільського господарства України / І. В. Застрожнікова ; Мін-во фінансів України, Акад. фін.упр., наук.-дослід. ін-т // Наук. пр. НДФІ : наук. зб. – 2012. – Вип. 4 (61). – С. 37–40.
4. Застрожнікова І.В. Формування понятійного апарату державного управління аграрним сектором [Електронний ресурс] / І. В. Застрожнікова // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – № 2. – Режим доступу : www.dy.nauka.com.ua. – Назва з екрана.
5. Классики кейнсианства : в 2 т. / сост.: А. Г. Худокормов, Э. Хансен. – М.: ОАО Издат.о «Экономика», 1997. –Т. II : Экономические циклы и национальный доход, ч. III–IV. –431 с.
6. Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. –М.: Гос. издат. полит. лит-ры, 1955. –Т. 1. –360 с.
7. Олексенко Р. І. Філософія ринкових відносин. Становлення та розвиток в Україні в період глобалізації та інформаційної революції: соціально-філософський аналіз / Р. І. Олексенко. – Київ: Знання України, 2013. – 367 с.

8. Олексенко Р.І. Філософія ринкових відносин : навч.-метод.посіб.
/ Р. І. Олексенко. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. – 311 с.
9. Ортіна Г. В. Роль державного регулювання у структурному розвитку реального сектора економіки України в умовах глобалізації / Г. В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 17. – С. 45–48.
10. Ортіна Г.В. Виявлення та аналіз чинників формування кризових явищ в економіці в умовах глобалізації як передумова розроблення антикризових стратегій / Г. В. Ортіна // Економіка та держава. – 2013. – № 8. – С. 40–44.
11. Ортіна Г.В. Обґрунтування концептуального підходу до формування та реалізації державної політики антикризового розвитку реального сектора економіки / Г. В. Ортіна // Економіка та держава. – 2013. – № 11. – С. 29–32.